

COVID-19 SALGINININ
**TÜRKİYE'DE ÜRETİM
SEKTÖRÜNE ETKİLERİ** VE
**ALINMASI GEREKEN
TEDBİRLER**

YÖNETİCİ YÖNETİ

“Türkiye’de geçtiğimiz yıllar itibariyle etkileri görülen ekonomik krizden henüz çıkılamamışken, Koronavirüs salgınının ortaya çıkması, ekonomiyi daha kırılgan hale getirmiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve kuruluşların tahminlerine göre, çok sayıda ülke, Koronavirüs salgınının ekonomiye verdiği olumsuz etkiyi ancak **2022’de telafi edebilecektir.** Türkiye’nin **2020 senesinde, %5 daralmayla küçülme sıralamasında 77’nci olacağı** öngörülmektedir. Gelişen pazarlar içinde Türkiye ile aynı potadaki ülkelerden Meksika %6,6, Arjantin %5,7, Rusya %5,5, Brezilya %5,3 ile Türkiye’den daha fazla küçülecekleri öngörülmektedir. Ülkemizde salgının etkisiyle ortaya çıkacak krizden en çok etkilenenler **düşük sermayeli KOBİ’ler** olacaktır. Türkiye’de üretim sektöründeki **istihdamın %69’unu KOBİ’ler sağlıyor**, buna karşılık **KOBİ’lerin oluşturduğu katma değer %34’e tekabül ediyor.** Türkiye’de hali hazırda yükselen işsizliğin COVID-19 salgını ile daha büyük bir krize dönüşmesini önlemek açısından **istihdam temelli yardımlar KOBİ'lere odaklanmalıdır.** Alt yüklenici KOBİ’lerin iflası sonucunda oluşacak bir tedarik krizinin önlenmesi amacıyla bu kapsamdaki şirketlere **kredi desteği** ve destekler genişletilmelidir.”

MAYIS 2020

Giriş

COVID-19, Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında başlayan ve hızla dünyaya yayılmış bir pandemidir. Salgının etkileri 2020 yılında görünür hale gelmiştir. **Nisan 2020** itibariyle dünya çapında yayılmış olan hastalık, üretim

sektöründe; üretimin yavaşlaması veya durması, üretim kalitesinin düşmesi, tedarik zincirlerinin bozulması ve üretilen mala talebin azalması gibi sorunlara yol açmıştır.

Ülkemizde salgının yayılmasına dair **3 farklı senaryo** bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla:

İyimser Senaryo

Salgının Mayıs ayının sonu itibariyle günlük hayata etkisinin azalmaya başlaması, iş yerlerinin tekrar açılması, şehirlerarası ulaşımın Haziran ayında tekrar başlaması ve karantina uygulamalarının son bulması. Turizm faaliyetlerinin azalarak da olsa devam etmesi, üretimde tedarik zincirlerinin korunması ve işsizliğin %15 oranının altında kalması öngörülmüyor.

Nötr Senaryo

Salgının Haziran ayının sonunda tepe noktaya ulaşması, iş yerlerinin kademeli olarak açılması, şehirlerarası ulaşımın Ağustos ayında tekrar başlaması ve karantina uygulamalarının Temmuz ayına kadar devam etmesi. Turizm faaliyetlerinin neredeyse durması, üretimde tedarik zincirinin hissedilir oranda bozulması ve işsizliğin %15 seviyesinin üzerine çıkması öngörülmüyor.

Kötümser Senaryo

Salgının ikinci dalgasının başlamasıyla birlikte günlük hayatın Ekim-Kasım ayları itibariyle tekrar salgın dönemine geri dönmesi, iş yerlerinde toplu iflasların görülmesi. Karantina uygulamalarının tekrar başlaması. Tedarik zincirinde kopuşlar sebebiyle üretim faaliyetlerinde önemli oranda düşüş görülmesi ve işsizliğin %20 seviyesine çıkması öngörülmüyor.

Bu senaryolar arasından **"Nötr Senaryo"** gerçekleşmesi en muhtemel olan olmakla birlikte, **"Kötümser Senaryo"** ihtimali de göz önüne alınarak önlemlerin alınması elzemdir. Yazının geri kalanında **"Nötr Senaryo"** baz alınmıştır.

MAYIS 2020

COVID-19 Salgınının Etkileri

Türkiye’de geçtiğimiz yıllar itibariyle etkileri görülen ekonomik krizden henüz çıkılamamışken, salgının ortaya çıkması ekonomiyi daha kırılgan hale getirmiştir. Aralık 2019’da %13.7’ye yükselen işsizlik oranı, salgının da etkisiyle artma eğilimini sürdürecektir. Döviz kurlarındaki yüksek seyir, ihracatçılar için avantajlı görülse de **üretim sektöründe hammadde ve üretim ekipmanları yönünden ithalata bağımlılık bu avantajı sönmölemektedir.**

Uluslararası Para Fonu (IMF), tahminlerine göre; çok sayıda ülke, Koronavirüs salgınının ekonomiye verdiği olumsuz etkiyi ancak 2022’de telafi edebilecek. Nisan 2020 tarihli verilerilere göre, dünya, 2020 yılında yaşayacağı %3’lük küçölmeyi 2021 yılında gerçekleştireceğı %5,8’lik büyümeyle giderecek. Türkiye %5 daralmayla küçölme sıralamasında 77’nci olacak. Gelişen pazarlar içinde Türkiye ile aynı potadaki ölkelerden Meksika %6,6, Arjantin %5,7, Rusya %5,5, Brezilya %5,3 ile Türkiye’den daha fazla küçölcekler.

Genel Etkiler

COVID-19 insan etkileşimleriyle bulaşabilen bir hastalık olması sebebiyle **insan yoğunluğunun yüksek olduğı sanayi kuruluşlarında yayılma riskine sahiptir.** İşçilerin; üretim hattı, ofis ve yemekhane gibi alanlarda bir arada bulunması hastalığın seyrini hızlandırmaktadır. Hastalığın kuluçka süresinin uzun olması sebebiyle, virüse karşı hızlı önlem almak zorlaşmaktadır. Ayrıca hastalanan işçilerin çalıştıkları kuruluşlarda görevlerini yerine getirememelerinden kaynaklanan açık, üretimin durmasına veya yavaşlamasına sebep olmaktadır.

Üretim sektöründe faaliyet gösteren kuruluşlar, üretimlerini çoğunlukla kontratlar üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu kontratların şartlarının sağlanabilmesi için **sürekli olarak işleyen bir hammadde tedarik zinciri gereklidir.** COVID-19 salgını sebebiyle birçok ölkede sınır kapatmalar, hammadde üreten işletmelerin kapanması veya kapasitelerinin azaltılması gibi sorunlar baş göstermiştir. ABD merkezli Roads&Bridges dergisinin Nisan ayında aboneleri arasında yaptığı bir araştırmaya göre, sektördeki kuruluşlardan **%35,3’ü** tedarik zincirlerinde COVID-19 sebebiyle aksaklıklar yaşadıklarını, **%37,43’ü** ise şu an için olmasa da ilerleyen dönemde aksaklıklar yaşayabileceklerini belirtmişlerdir. Yine aynı araştırmada katılımcıların **%60,6’sı** COVID-19 sebebiyle bir veya daha fazla projelerinin iptal edildiğini söylemişlerdir.

MAYIS 2020

SAADET

www.saadet.org.tr

Salgının etkisiyle ortaya çıkacak **krizden en çok etkilenenler düşük sermayeli KOBİ'ler olacaktır**. Türkiye'de üretim sektöründeki **istihdamın %69'unu** KOBİ'ler sağlamaktadır. Buna karşılık KOBİ'lerin oluşturduğu **katma değer %34'e** tekabül etmektedir. Türkiye'nin yakın ekonomik ilişki içinde olduğu **Avrupa Birliği'nde ise KOBİ'lerin istihdamdaki payı %66.7, üretilen katma değerdeki payı ise %59.7** seviyesindedir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye'de KOBİ'lerin üretim sektöründe istihdam yükünü sırtlayan fakat buna karşılık katma değerli üretim yapamayan bir konumda olduklarını söylemek mümkündür. Bu durum ayrıca düşük kar marjını da beraberinde getirdiği için KOBİ'lerin tasarruf imkanları, mevcut salgındaki gibi belirli sürelerle işin durması halini telafi edecek düzeyde değildir.

Türkiye'de salgının öncesinde yaşanan ekonomik kriz ile birlikte başlayan **talep daralması** salgının etkisiyle büyüyecektir. Tüketici güven endeksi rakamlarına göre Nisan 2017'de 71,3 olan endeks, Nisan 2020'de 54,9'a kadar gerilemiştir. **Tüketicinin ekonomiye güveninin azalmasıyla birlikte harcamalarını azalttığı** ve özellikle otomotiv, beyaz eşya ve tekstil gibi Türk ekonomisinin başat sektörlerinin ürettiği mallar yerine; **gıda, barınma ve sağlık gibi daha temel ihtiyaç alanlarına kaydığı** geçmiş örneklerden bilinmektedir.

Sektörel Bazda Etkiler

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre; 2019 yılında Türkiye'nin **toplam ihracatının %58,1'ini (103.9 milyar Amerikan Doları) sanayi mamülleri** oluşturuyor. Otomotiv başta olmak üzere; tekstil, işlenmiş gıda, beyaz eşya ve elektronik, demir ve çelik sektörleri, Türkiye'nin başat üretim alanlarıdır. Salgın süresince işçi sağlığını korumak için alınacak önlemler tüm sektörlerde etkisini hissettirecektir. Yine bu dönemde petrol fiyatlarının düşmesi ile enerji giderlerinin azalacak oluşu tüm sektörler açısından faydalı olsa da **uzun süreçte petrole bağımlı ekonomilerde yaşanacak durgunluk ihracat odaklı üreticiler için sorun teşkil edebilir**. Bu iki faktör dışında, COVID-19'un farklı üretim sektörleri üzerindeki etkisi, arz ve talep karakterlerindeki farklılıklar nedeniyle değişim gösterecektir.

Otomotiv

Otomotiv sektörü, alt yükleniciler ve yedek parça üreticileri ile birlikte düşünüldüğünde **Türkiye ekonomisinin en büyük parçasıdır**. Buna karşılık 2019'da dünya çapında yavaş büyüme oranlarıyla zayıflamış olan otomotiv endüstrisinin, en büyük etkiyi deneyimlemesi muhtemeldir. Türkiye'de halihazırda varolan şehirlerarası seyahat yasakları ve sokağa çıkma yasaklarının da etkisiyle **otomotiv sektörüne olan talep daha da düşecektir**. Türkiye'de vergilendirme sebebiyle zaten yüksek olan

otomobil fiyatları ve işsizliğin artması dolayısıyla alım gücünün düşmesiyle beraber bu sektörde daralma büyüyecektir.

Türkiye’de otomotiv sektörü ihracata dönük bir yapıdadır. 2020 yılının ilk iki ayında **Türkiye’de üretilen toplam 237665 aracın 192577’si ihraç edilmiştir.** Bu durum iç piyasadaki daralmaya karşı şimdiye kadar otomotiv sektörünü korusa da COVID-19 salgınıyla birlikte dünya çapında bir daralma görülmesi ile krizin etkisi artacaktır.

İhracatının %80’den fazlasını AB ülkelerine gerçekleştiren otomotiv sektörü, bugün geldiğimiz noktada **3 temel önemli sebepten ötürü üretimde ciddi aksaklık ve kayıplar yaşamaya başlamıştır:**

- ▶ AB pazarlarındaki ani düşüş nedeniyle, bazı ülkelere ekonomik gerekçelerle sipariş iptallerinin gelmeye başlaması.
- ▶ Sınır geçişleri ve limanlarda yaşanan kesinti ve yavaşlamalar sebebiyle lojistik süreçlerinin sürdürülmesine ilişkin problemler.
- ▶ Avrupa’da birçok fabrikanın üretimini durdurması ile birlikte özellikle Avrupa’dan temin edilen parçaların tedarikinde yaşanan zorluklar.

Tekstil

Türkiye’nin tekstil sektöründe yıllardır Çin’e karşı rekabet halinde olduğu biliniyor. Çin’in ucuz iş gücü, ucuz hammadde ve tekstil ekipmanları üretebilme avantajları, Türkiye’ye karşı en büyük kozlarıydı. Bunun yanı sıra Çin’in tarihi İpek Yolu’nu canlandırma projesi de Türkiye’nin tekstil ihracatının büyük kısmını yaptığı Avrupa Birliği ile Çin arasındaki lojistiği kolaylaştıracaktı. Fakat COVID-19 salgını ile birlikte Çin’de birçok şehirde karantina uygulanmaya başlaması ve Avrupalı alıcıların siparişlerinin gecikmesi dolayısıyla, bu alıcıların Türk tekstil üreticilerine rotalarını çevirmeleri bekleniyor. **Türk tekstil şirketleri bu dönemde akıllı adımlarla krizden en az etkilenecek hatta pazar paylarını büyüterek çıkabilirler.**

Sektörü bekleyen tehlike ise **işçi sağlığı** konusunda yoğunlaşıyor. Türkiye’de birçok büyük tekstil üreticisi doğrudan veya dolaylı olarak alt yüklenicilerle çalışıyor. KOBİ sınıflandırmasında olan bu alt yüklenici konfeksiyonların, salgın öncesinde dahi işçi sağlığı hususunda başarılı bir karneleri yoktu. Küçük ve havalandırmadan yoksun atölyelerde çalışan işçilerin üst solunum yolları rahatsızlıkları ve kimyasal maddelere maruz kalmaktan kaynaklanan hastalıklar görüldüğü biliniyor. Bunun yanı sıra sektörde kayıtdışı çalışma da önemli bir sorun. Suriye’deki çatışmalardan kaçan mültecilerin ülkemize gelmesiyle birlikte sektörde bu sorun daha da önemli hale geldi. Mevcut sağlık tehlikelerinin yanında COVID-19 salgınının eklenmesi tekstil sektöründe üretimin devamlılığı açısından sorun oluşturabilir.

İşlenmiş Gıda

İşlenmiş gıda sektörünün krizden en az etkilenecek sektör olacağı söylenebilir.

Gıda sektöründe üretim yapan kuruluşlar, halihazırda gıda güvenliği koşullarını yerine getirebilmek için üretim tesislerinde virüs, bakteri, küf vb. oluşumunu önleyecek şekilde yapılanmış durumdadırlar. Bu durum, COVID-19 gerekçesiyle alınacak tedbirlere, üretim sürecinde radikal değişimler yaşanmadan adapte olunmasını sağlamaktadır.

Sektörün talep konusunda da sıkıntısı bulunmamaktadır. Her ne kadar azalan alım gücü tüm sektörleri belirli oranlarda etkileyecek olsa da tüketicinin temel ihtiyaç maddesi olan gıdaları satın almaya devam edeceğini söyleyebiliriz. Hükümetin, gıda ve gıda ticareti üzerinde spekülasyon oluşmaması için gerekli önlemleri alması kamusal açıdan son derece önemlidir.

Beyaz Eşya ve Elektronik

Türkiye beyaz eşya ve elektronik sektöründe, Avrupa Birliği ile geniş hacimli bir ticaret hacmine sahiptir. **Türk üreticiler için en büyük pazar olan Avrupa'da salgının yayılması ile birlikte sektörde talep daralması birçok fabrikada üretimin yavaşlatılmasına veya tamamen durdurulmasına sebep oldu.** Türkiye'de de pazarın durgunluk içinde olması göz önüne alındığında sektörün COVID-19 dolayısıyla kriz yaşayacağı anlaşıyor.

Beyaz eşya ve elektronik sektöründe de tıpkı tekstil sektöründe olduğu gibi Avrupa pazarı üzerinden Çin ile rekabet halinde bulunuyoruz. Çin'in salgın dolayısıyla yaşayacağı itibar kaybı ve Türkiye'nin lojistik açısından daha avantajlı bir konumda olması sebebiyle bu sektörde Çin'den açılacak boşluğu değerlendirmek sektör açısından bir çıkış opsiyonu olabilir.

Demir ve Çelik

Demir, çelik ve diğer metallerin üretimi Türkiye'deki ve dünyadaki birçok sektöre hammadde veya ara ürün sağlamaktadır. Bu sebeple diğer sektörlerde yaşanacak duraklamadan etkileneceği beklenmektedir. **Türkiye'de yıllardır devlet desteğiyle sürdürülen büyük inşaat projeleri, otomotiv sanayi ve ihracatta beklenen daralma ile birlikte bu sektörde talep azalması yaşanacaktır.** Bunun yanısıra petrole dayalı ekonomiler olan Rusya, Azerbaycan, Irak ve Katar gibi ülkelerde Türk inşaat firmalarının aldığı ihalelerde iptaller yaşanması ihtimali de demir, çelik sektörü açısından yavaşlama riskini arttıracaktır.

COVID-19 Salgını Sebebiyle Alınan ve Alınması Gereken Tedbirler

Türkiye’de ve dünyada salgının gelişimi ile birlikte farklı yardım paketleri açıklanmıştır. Bu paketlerden AB ve ABD örnekleri, istihdam ve üretimin devamlılığını arttırma açısından incelenmeye değerdir. Bölümün sonunda ayrıca Türkiye’de alınan tedbirlere ek olarak, ne tür tedbirler alınması gerektiğine dair tavsiyeler verilmiştir.

Türkiye’de Alınan Tedbirler

Türkiye’de 18 Mart 2020 tarihinde açıklanan toplam 100 milyar Türk lirası değerindeki ekonomik yardım paketinin üretim sektörünü etkileyen parçaları şunlar:

- Muhtasar ve KDV tevkifatı ile SGK primlerinin Nisan, Mayıs ve Haziran ödemelerini 6 ay erteleme.
- Nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemelerini asgari 3 ay öteleme ve gerektiğinde ilave finansman desteği.

- İhracatçılar için ilave stok finansman desteği.
- Kredi Garanti Fonu limitinin 25 milyar Türk lirasından, 50 milyar Türk lirasına çıkartılarak, likidite ihtiyacı oluşan ve teminat açığı bulunan firmaların desteklenmesi.
- Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında temerrüde düşen firmaların kredi siciline “mücbir sebep” notu düşülmesi.

Alınan bu tedbirlerin bir yandan ekonomik durgunlukla mücadele eden üretim sektöründe COVID-19 salgını ile derinleşen krizi tedavi etmesi mümkün görünmüyor. Yukarıda sıralanan tedbirler krizin birkaç aylık süreyle ötelenmesi amacına hizmet edebilir ancak bu süreçte bireysel tasarrufların da azalmasıyla daha da düşecek alım gücünün yol açacağı pazar daralmasına önlem alınmış görülmüyor.

Açıklanan **tedbir paketinde hammadde, ara ürün ve yedek parça tedarik zincirinin korunmasına dair bir madde bulunmamaktadır.** Türkiye’de üretim sektörü, belirli stratejik hammaddeler ve üretim ekipmanları açısından ithalata bağımlı durumdadır. Ham petrol, kauçuk, kimyasal bileşikler gibi hammadde ürünleri ve ABD, Almanya ve Çin başta olmak üzere sanayileşmiş ülkelerden satın alınan üretim ve üretime yardımcı makina, makina yedek parçası ve ekipmanları üretim sektöründe ithalatın başlıca kalemlerini oluşturuyor.

MAYIS 2020

Dünya çapında COVID-19 sebebiyle oluşacak ekonomik durgunluk, harcamaların yönünü lüks tüketimden, temel ihtiyaç maddelerine kaydıracaktır. BRIC ülkeleri başta olmak üzere Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ekonomilerde 2010'larda ekonomik orta sınıfın harcamalarındaki artma trendi değişecektir. Türkiye özelinde ise mevcut ekonomik krizin daha da şiddetlenmesiyle asgari ücretle çalışan ciddi bir kesimin işinden olması gibi sebeplerle ekonomik eşitliğin (gelir dağılımında adaletin) düşük gelirli grup aleyhine daha da bozulacağı aşikardır.

AB ve ABD'de Alınan Önlemler

AB'nin lokomotifi **Almanya'da 750 Milyar Euro değerinde bir yardım paketi kabul edildi.** Paket kapsamında, Alman şirketlerinin yabancılar tarafından devralınmasının engellenmesini amaçlayan önlemler bulunuyor. Öte yandan paket KOBİ'lere likidite desteği sağlanması amacıyla kredi kolaylıkları sağlıyor. **Fransa'da ise toplam 345 milyar euro değerinde bir koronavirüsle mücadele paketi açıklandı.** 300 milyar euroya kadar şirket kredisi vereceklerini duyuran Fransa, bunun yanı sıra 45 milyar euro da likidite desteğine ayırdı.

27 üyesi olan Avrupa Birliği, yaklaşık 37 milyar euro değerinde bir önlemler paketi açıklamış bulunuyor. Bu çerçevede KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla bir fon kurulacak. Öte yandan AB bütçesinden 1 milyar euro, KOBİ'lere likidite sağlanması amacıyla bankalara yönlendirilecek. Avrupa Merkez Bankası da AB üyelerine daha fazla likidite sağlamak için 750 milyar euro değerinde tahvil alım programı olan "Pandemi Acil Satın Alma Programı"nı açıkladı. **Ayrıca istihdamı korumak için 100 milyar euroluk ücret destek programı kurulacak.**

Amerika Birleşik Devletleri, COVID-19 salgının ekonomik ve toplumsal yıkımını yaklaşık 2 trilyon dolar değerindeki yardım paketiyle sınırlandırmayı umuyor. Bu paketle KOBİ'lere ve holdinglere krediler verilmesi, istihdamın desteklenmesi ve iflasların önüne geçilmesi öngörülüyor. Paket kapsamında COVID-19 sebebiyle **izne çıkarılan işçilerin maaşlarının devlet tarafından ödenmesi için kaynak ayrılacak.**

Örneklerden de anlaşılacağı üzere gelişmiş ülkeler bu dönemde nakit akışı krizini hafifletmeye, daha derin bir likidite krizini önlemeye ve ekonomiyi korumaya odaklandı. Kredi akışının genişletilmesi ve kamu garantileriyle şirketlerin hissedebileceği likidite sorununun çözülmesi için çalışılacak. Sektördeki şirketlerin devlete ve devlet iştirakli banka veya şirketlere ödeyeceği; vergi, kredi ödemeleri, elektrik, su, doğalgaz vb. faturalar gibi harcamalarının ötelenmesi ile üretim sektörünün borç yükü yönünden rahatlatılması amaçlanıyor. Bunun yanı sıra vatandaşlara sağlanan; işsizlik maaşı, ücretli izin ödemeleri ve sağlık masraflarının karşılanması gibi önlemlerle harcamalarda daralmanın önüne geçilmesi ve bu sayede belirli sektörlerde yaşanabilecek talep düşüşünün önüne geçilmesi amaçlanıyor.

MAYIS 2020

Türkiye Ne Yapmalı?

Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ve bu kriz öncesinde ekonomi politikasında yapılan yanlışlar, Türkiye’de üretim sektörünü salgının etkilerine daha açık hale getirdi. Bu sebeple açıklanan yardım paketi, bu haliyle yetersiz görünmektedir. Dünya ülkelerindeki örnekler ve Türkiye’nin mevcut durumu göz önüne alınarak aşağıda belirli önlemler sıralanmıştır:

- ▶ Türkiye’de halihazırda yükselen işsizliğin COVID-19 salgını ile daha büyük bir krize dönüşmesini önlemek açısından **istihdam temelli yardımların KOBİ’lere odaklanması**
- ▶ Alt yüklenici KOBİ’lerin iflası sonucunda oluşacak **bir tedarik krizinin önlenmesi amacıyla bu kapsamdaki şirketlere finansal desteğinin genişletilmesi**
- ▶ **İstihdamın korunması sözü karşılığında, işçi maaşı ödemelerindeki SGK primlerinin devlet tarafından karşılanması**
- ▶ Üretim sektöründe **ithal edilen makina, makina ekipmanı ve yedek parçaların Türkiye’de üretilmesi için teşvik, hibe ve kredi fonu oluşturulması**
- ▶ Gıda sektöründe hammadde arzında oluşabilecek problemler karşısında, **hammadde ithalatını kolaylaştırarak gıda üretiminde devamlılığın sağlanması**
- ▶ **Otomotiv sektöründe vergi oranlarının düşürülmesi** ile daralan iç pazarın genişletilmeye çalışılması
- ▶ Beyaz eşya ve elektronik sektöründeki **şirketlerin sağlık ekipmanları üretmek için başlatacağı AR-GE çalışmalarına devlet desteğinin arttırılması**
- ▶ **Tedarik zincirinin korunması için** Ticaret Bakanlığı bünyesinde meseleye dair özellikle **KOBİ’lere destek olacak bir kurul oluşturulması**
- ▶ Avrupa pazarında Çin’den kaynaklı olarak boşalacak alanlarda **Türk üreticisinin payının arttırılması için Avrupa Birliği ülkeleri ile yakın işbirliği kurulması**
- ▶ **Temel tüketim maddelerindeki KDV ve ÖTV yükünün azaltılması** ile piyasadaki daralmanın yavaşlatılması
- ▶ **Üreticilerin enerji girdilerinden KDV gibi dolaylı vergilerin azaltılması ve dönemsel muafiyet sağlanması**
- ▶ Evden çalışma olanaklarının güçlendirilmesi amacıyla **Türkiye’nin internet altyapısını geliştirmek için yapılan harcamaların arttırılması**
- ▶ **Üreticilerin salgın süresince oluşan; su, elektrik, doğalgaz, internet gibi temel altyapı kalemlerindeki faturalarının, 1 sene süreyle ötelenmesi**
- ▶ **Üreticilerin salgın süresince oluşan vergi yükümlülüklerinin 1 sene süreyle ötelenmesi**

MAYIS 2020